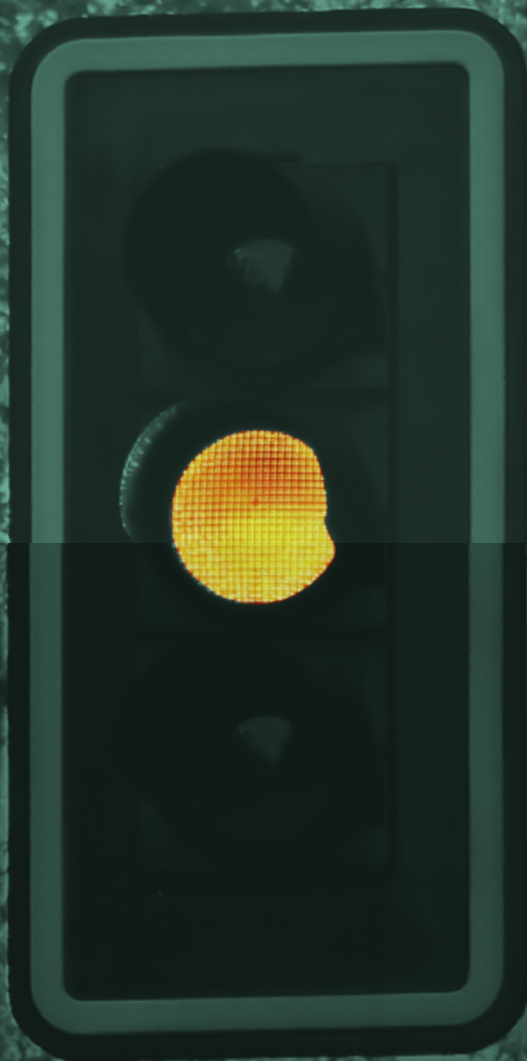

ESG-fraude en greenwashing

Hoe gaan we daar als accountants mee om?

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Oktober 2024

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Nederland rekt op zijn accountants.

De leden van de Koninklijke NBA vormen een brede, pluriforme beroepsgroep van ruim 22.000 professionals werkzaam in de brede accountantspraktijk, bij de overheid, als intern accountant en in het management van organisaties. Integriteit, objectiviteit, vakbekwaamheid en zorgvuldigheid, geheimhouding en professionaliteit zijn essentiële waarden voor iedere accountant. De Koninklijke NBA helpt accountants hun cruciale rol in de maatschappij te vervullen, nu en in de toekomst.

Dit document bevat bladwijzers, hyperlinks en navigatiebutton.

 Adobe Acrobat bladwijzers - toetsencombinatie 'Ctrl-b'

 Tekst is een intern document- of externe hyperlink

 Naar inhoudsopgave

 Vorige pagina

 Volgende pagina

Colofon

Met dank aan de NBA projectgroep ESG-fraude voor het opstellen van dit document: Ellen Bisseling, David Boekel, Mike Broekhof, Richelle Duiverman, Annelot Kosman en Micha Soentpiet
Redactie NBA: Usha Ganga en Lucas Geusebroek

Deze brochure is zo zorgvuldig mogelijk samengesteld. De NBA is echter niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden. De NBA heeft er voor gekozen een optimaal leesbaar document op te stellen.

© 2024 Koninklijke NBA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de NBA.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk	Pagina
Voorwoord	5
Waarom het belangrijk is om alert te zijn op ESG-fraude	6
Wat is ESG-fraude?	7
Waar moet ik aan denken als het gaat om ESG-fraude?	7
Wat is het verschil tussen ESG-fraude en Greenwashing?	8
Producten of diensten promoten is toch geen fraude!?	9
Is bij ESG-fraude ook sprake van een NOCLAR situatie?	12
Waarom fraude met duurzaamheidsinformatie?	13
Hoe beïnvloedt het ESG-frauderisico mijn werk als accountant?	15
Is het de bedoeling dat ik de tomaten in de supermarkt test op pesticiden?	15
Waar moet ik als accountant op letten om ESG-fraude te ontdekken?	16
Wat is de link met bestaande regelgeving?	17
Bibliografie	20

Voorwoord

De maatschappelijke aandacht voor duurzaamheid groeit en zal door (internationale) wetgeving alleen maar toenemen. Zo zullen veel ondernemingen via de Europese [Corporate Sustainability Reporting Directive](#) (hierna: CSRD) op korte termijn verplicht worden om te rapporteren over een breed scala aan duurzaamheidsonderwerpen. Door de toenemende aandacht voor duurzaamheid en de verslaggeving daarover, kunnen organisaties druk voelen om te rapporteren dat zij een positieve bijdrage leveren dan wel zich positief ontwikkelen op dit gebied. Of zich commercieel willen onderscheiden met duurzaamheidsclaims ten aanzien van hun producten en/of diensten. Hierdoor neemt de kans toe dat accountants te maken krijgen met ESG-fraude. Ook worden organisaties steeds vaker beschuldigd van greenwashing, wat een verschijningsvorm van ESG-fraude kan zijn (Standaard 3810N.47 en A33).

Het is belangrijk dat accountants zich bewust zijn van het risico van ESG-fraude bij het uitvoeren van hun werkzaamheden en daarbij een professioneel-kritische instelling hebben. Zodoende hebben de werkgroep Fraude en de werkgroep ESG Assurance de projectgroep ESG-fraude opgericht. Het doel van deze projectgroep is (i) om ESG-fraude nader te definiëren, (ii) om bij accountants meer bewustwording te creëren, (iii) het ondersteunen van accountants bij het identificeren en adresseren van ESG-fraude(risico's) in de praktijk en (iv) het vergroten van de professioneel-kritische houding rondom (indicaties van) ESG-fraude(risico's).

Het doel van deze brochure is om het onderwerp van ESG-fraude te introduceren, de verantwoordelijkheden van de accountant ten aanzien van ESG-fraude te verkennen en discussie te stimuleren.

In tegenstelling tot een NBA-handreiking bevat deze brochure geen nadere uitleg op de toepassing van regelgeving, noch wordt regelgeving (wetten, verordeningen en nadere voorschriften) in onderling verband geplaatst. Deze brochure bevat geen uitgewerkte stappenplannen en tracht niet volledig te zijn rondom de beschrijving van de uit te voeren werkzaamheden.

Gezien de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving ten aanzien van duurzaamheidsverslaggeving en de assurance daarbij wordt benadrukt dat deze brochure geschreven is op basis van de stand van zaken per september 2024.

Deze brochure is primair gericht op de accountant die jaarrekeningen controleert of die assurance bij duurzaamheidsverslaggeving verstrekt, maar is zeker ook relevant voor interne- en overheidsaccountants en accountants in business. Daarnaast is de brochure geschikt voor iedereen die de begrippen ESG-fraude of greenwashing beter wil leren begrijpen in de context van de jaarrekening en/of duurzaamheidsverslaggeving en de rol van de accountant daarbij. Dit kunnen naast de opstellers of samenstellers van de jaarrekening en/of duurzaamheidsverslaggeving ook de voor de verslaggeving verantwoordelijke beleidsbepalers of management en primaire gebruikers zijn (zoals investeerders, werknemers en ngo's).

Waarom het belangrijk is om alert te zijn op ESG-fraude

De CSRD-verplichtingen om te rapporteren over duurzaamheid worden gefaseerd ingevoerd. De grootste groep ondernemingen zal pas in 2026 verplicht worden te rapporteren over haar duurzaamheidsprestaties van 2025. Dit klinkt misschien heel ver weg, maar niets is minder waar. Het nadenken over, het identificeren van en het acteren op het voorkomen van ESG-fraude is nu al relevant. Hiervoor zijn vier redenen.

De eerste reden is dat nu al minimale rapportageverplichtingen ten aanzien van milieu-, sociale en economische aspecten (RJ 400 bestuursverslag en NFRD voor oob's) moeten worden nageleefd. Deze duurzaamheidsinformatie zal onderdeel zijn van de reguliere werkzaamheden van de controlerend accountant in het kader van Standaard 720 "De verantwoordelijkheid van de accountant met betrekking tot andere informatie".

Daarnaast kan een onderneming ervoor kiezen om vrijwillig een uitgebreide rapportage over duurzaamheidsaspecten op te nemen in het bestuursverslag. Los van de Standaard 720 werkzaamheden, worden accountants met regelmaat gevraagd om assurance te verstrekken bij deze (vrijwillig gerapporteerde) duurzaamheidsinformatie. Deze opdrachten worden uitgevoerd op basis van Standaard 3810N of 3000A. Specifiek voor assurance-opdrachten inzake emissieverslagen is Standaard 3410 van toepassing.

De derde en wellicht meest evidente reden is dat een deel van de oob's al in 2025 gaan rapporteren over duurzaamheidsprestaties van 2024 en (grote) niet-oob's nu voorbereidingen treffen om te kunnen rapporteren over de duurzaamheidsprestaties van 2025. Ook hier geldt; een goed begin is het halve werk. Niet alleen de opstellende maar ook de controlerende accountants hebben hier een belangrijke rol. De controlerende accountants kunnen de opstellers wijzen op risico's en best practices delen.

Tot slot kunnen duurzaamheidsaspecten een directe impact hebben op de jaarrekening. Een vaak gebruikt voorbeeld is klimaat-gerelateerde risico's (fysieke- en transitierisico's). Deze risico's kunnen een weerslag hebben op de waardering van activa of over de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel en de strategie. Daarnaast worden bankconvenanten in toenemende mate gekoppeld aan duurzaamheidsprestaties. De jaarrekening kan ook worden geraakt door risico's gerelateerd aan niet-naleving van wet- en regelgeving (Standaard 250 en NV NOCLAR). Denk bijvoorbeeld aan milieucriminaliteit als een van de gronddelicten die kan leiden tot witwassen. Mocht management van een onderneming weten van een dergelijk delict en hier (onrechtmatig) voordeel uit halen, dan kan er sprake zijn van witwassen. Voor zowel opzet- als schuldwitwassen kunnen geldboetes en mogelijk zelfs gevangenisstraf worden opgelegd. Het maakt hierbij voor het Nederlandse strafrecht niet uit of het delict in binnen- of buitenland heeft plaatsgevonden (Visser, 2023).

Wat is ESG-fraude?

Waar moet ik aan denken als het gaat om ESG-fraude?

De term 'ESG' en de term 'fraude' zijn bij veel accountants inmiddels bekend. Maar wat wordt eigenlijk bedoeld met ESG-fraude?

- E – milieugerelateerde onderwerpen zoals klimaatverandering en broeikasgassen, vervuiling, watergebruik, biodiversiteit en grondstoffengebruik en afval,
- S – sociaalgerelateerde onderwerpen als arbeidsomstandigheden eigen personeel en in de keten, eerlijke beloning en diversiteit en inclusie,
- G – governance-gerelateerde onderwerpen als corruptie en omkoping, lobbyactiviteiten en verantwoord leveranciersbeleid.

Bij fraude in de context van de controle van een jaarrekening richt de accountant zich op twee soorten fraudes, namelijk (i) frauduleuze (financiële) verslaggeving en (ii) oneigenlijke toe-eigening van activa. ESG-fraude heeft met name betrekking op frauduleuze verslaggeving. Een definitie van ESG-fraude zullen wij in deze brochure niet geven. Het doel van deze brochure is om het gesprek te starten over hoe wij (accountants en andere stakeholders) eigenlijk fraude binnen het ESG domein definiëren en om handvatten daarbij te bieden.

Over het algemeen is het zo dat bij ESG-fraude – aan de hand van de jaarrekening of duurzaamheidsverslag – investeerders, consumenten en andere belanghebbenden opzettelijk worden misleid doordat het management van een onderneming een bepaald beeld schetst van de duurzaamheidsprestaties van de onderneming of wetten overtreedt teneinde een onrechtmatig voordeel te behalen. Voor consumenten en andere belanghebbenden kan dit leiden tot financiële schade en verlies van vertrouwen.

Een ESG-fraude kan zich op verschillende manieren manifesteren. Zo kan een onderneming duurzaamheidsinformatie manipuleren, waardoor onjuiste of onvolledige data wordt gepresenteerd. Daarnaast kan in het bestuursverslag bewust overmatig of geen aandacht worden geschonken aan een materieel duurzaamheidsthema voor de onderneming, omdat de onderneming wil laten zien dat zij goed presteert of wil verbergen dat zij slecht presteert op dit thema. Dit is een vorm van een misleidende of onevenwichtige rapportage. Een andere variant is dat criteria van een KPI dusdanig zijn aangepast dat de KPI niet meer relevant is voor de gebruikers van het verslag of niet meer vergelijkbaar is met eerdere jaren. De ESG-fraude kan ook betrekking hebben op de manipulatie van brondata die ten grondslag liggen aan de KPI. De manier waarop ESG-prestaties worden weergegeven kunnen eveneens als misleidend worden ervaren. Denk hierbij aan de keuze van gradaties op de assen van een grafiek die optisch de curve 'afvlakken'. Stijgingen of dalingen lijken minder uitgesproken dan ze in werkelijkheid zijn. Maar ESG-fraude kan ook plaatsvinden door moedwillige schade aan te brengen aan mens en milieu (denk aan illegaal dumpen van afval) om kosten te besparen en dit te verhullen.

- Een internationaal opererende kledingproducent rapporteert dat 50% van de verkopen bestaat uit duurzame kleding. De accountant constateert dat de kledingproducent deze 50% duurzame kleding heeft gebaseerd op enkel de verkopen in Nederland, wat slechts een tiende van de verkopen van het concern betreft. Van de overige verkopen in andere landen is geen data beschikbaar. De kledingproducent kan derhalve niet onderbouwen dat de helft van de verkopen bestaat uit duurzame kleding.
- Daarnaast rapporteert de kledingproducent dat zij kleding als duurzaam classificeert als deze zijn geproduceerd in een fabriek waarbij geen slavernij of kinderarbeid en goede arbeidsomstandigheden zijn. De kledingproducent maakt geen melding van de eventuele negatieve impact van het gebruik van chemicaliën of waterverbruik. Dit lijkt niet evenwichtig. De consument en gebruikers van het duurzaamheidsverslag kunnen zich hierdoor misleid voelen.

Voor de externe accountant zal over het algemeen de jaarrekening (inclusief bestuursverslag) en/of apart duurzaamheidsverslag het object van onderzoek zijn. De focus van de accountant ligt dan ook op die verantwoordingen. Uitingen op een website of andere reclamecampagnes vallen buiten het werkkterrein van de externe accountant tenzij hier een separate opdracht voor verstrekt wordt. Toch kunnen deze uitingen een weerslag hebben op een duurzaamheidsverslag of het jaarverslag als geheel.

- De onderneming heeft grote investeringen gemaakt voor een reclamecampagne. De ACM concludeert dat de reclames misleidend zijn en geeft een boete. Deze boete zal worden opgenomen in de financiële administratie en mogelijk worden toegelicht in de jaarrekening, waardoor de accountant deze boete tegenkomt bij de controle van de jaarrekening en (assurance bij of beoordeling van) het jaarverslag.
- De onderneming heeft zich in de voorbije jaren in reclamecampagnes en interviews in de media uitgesproken om 'alles te doen' om slavernij te voorkomen. Een NGO doet onderzoek naar de waardeketen van deze onderneming. De NGO beschuldigt de onderneming ervan dat slavernij wel plaatsvindt. Dit vraagt om onderzoek naar onder meer eventuele betrokkenheid bij overtredingen van wet- en regelgeving en eventuele interne betrokkenheid. Mogelijk zal een overtreding implicaties hebben voor de toelichtingen in de jaarrekening.

Wat is het verschil tussen ESG-fraude en greenwashing?

Greenwashing is een term die steeds vaker gebruikt wordt als organisaties te positief communiceren over de eigen duurzaamheidsprestaties aan het bredere maatschappelijke verkeer, in de vorm van productinformatie, marketinguitingen, maar ook steeds vaker in het bestuursverslag of duurzaamheidsverslag van de organisatie. Bij greenwashing gaat het vaak om stakeholders, zoals consumenten, die vinden dat zij misleid worden omdat ondernemingen beweren dat hun producten, diensten of activiteiten duurzamer zijn dan ze in werkelijkheid zijn.

Er is nog geen sprake van een algemeen geaccepteerde definitie van de term greenwashing. Dit is ook de conclusie van Vieira de Freitas Netto et al (de Freitas Netto, Sobral, Ribeiro, & da Luz Soares, 2020). Zij definiëren greenwashing als volgt: *'the phenomenon is seen as a deliberate corporate action with the presence of misleading elements, focused on the deception of stakeholders'*, en geven een aantal kenmerken aan die in de verschillende gehanteerde begrippen van greenwashing regelmatig terugkomen. Zo benoemen ze de volgende in de literatuur voorkomende vormen:

- **Selectieve toelichtingen** – het rapporteren van positieve duurzaamheidsprestaties van de onderneming zonder het rapporteren over negatieve duurzaamheidsprestaties of zonder de duurzaamheidsprestaties van de organisatie daadwerkelijk te verbeteren, waarmee een slechte overall duurzaamheidsprestatie wordt verhuld.

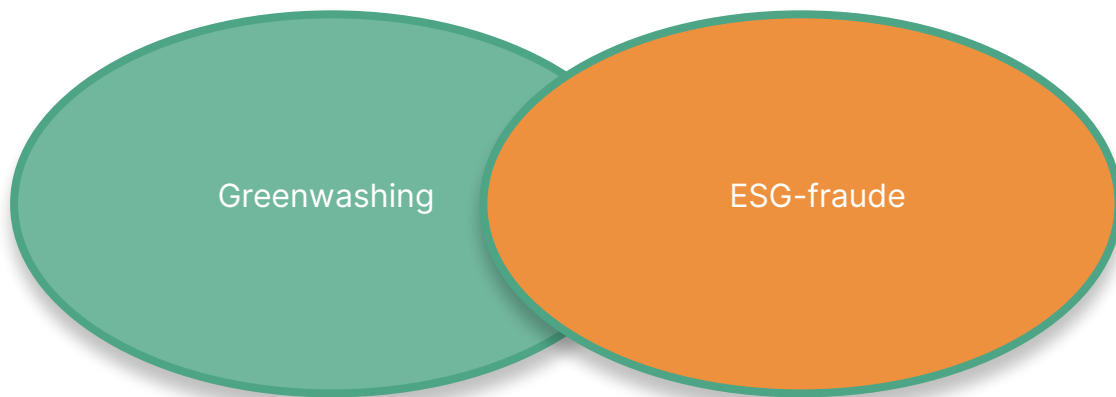
- **Ontkoppelen** – (rapporteren over) symbolische duurzaamheidsacties met minimaal duurzaamheidseffect om een positief beeld te schetsen van de organisatie en zo de aandacht af te leiden van de overall mindere duurzaamheidsprestaties van de organisatie.

Ook maken ze onderscheid tussen **claims greenwashing**, waarin teksten misleidend kunnen zijn en **executional greenwashing**, waarin de begeleidende afbeeldingen of gekozen vorm van visuele presentatie misleidend kunnen zijn.

Naast de term greenwashing circuleren er de laatste tijd andere termen voor misleiding op het gebied van de S- en G-component van ESG, zoals Bluewashing en Brownwashing. Vaak wordt greenwashing gekoppeld aan milieu en Bluewashing en Brownwashing respectievelijk aan het sociale en governance-gebied van ESG. Welke term ook wordt gebruikt, alle '-washings' hebben betrekking op incorrecte of te positieve verantwoordingen of uitingen rondom duurzaamheid. In deze brochure wordt de term greenwashing gebruikt als synoniem voor alle 'washing' varianten.

Het Europees Parlement (2024) spitst de term overigens wel toe op het E-component van ESG. Op de website gerelateerd aan het wetsvoorstel van de EU Green Claims Directive is de volgende definitie te vinden: *"greenwashing is de praktijk van het geven van een valse indruk van de milieueffecten of voordelen van een product, wat consumenten kan misleiden"*. In de reeds aangenomen EU wet *Empowering consumers for the green transition* (European Parliament, 2024) wordt greenwashing aangeduid als *misleading environmental claims*.

Uit voorgaande definities en voorbeelden is af te leiden dat er weinig verschil is tussen de termen ESG-fraude en greenwashing. Bij greenwashing is het 'object' alleen ruimer gedefinieerd, aangezien het daarbij gaat om alle claims en uitingen en niet alleen de jaarrekening (inclusief bestuursverslag) en duurzaamheidsverantwoording. Greenwashing kan dus een vorm van ESG-fraude zijn (Standaard 3810N.47 en A33). Maar niet alle greenwashing is ESG-fraude.

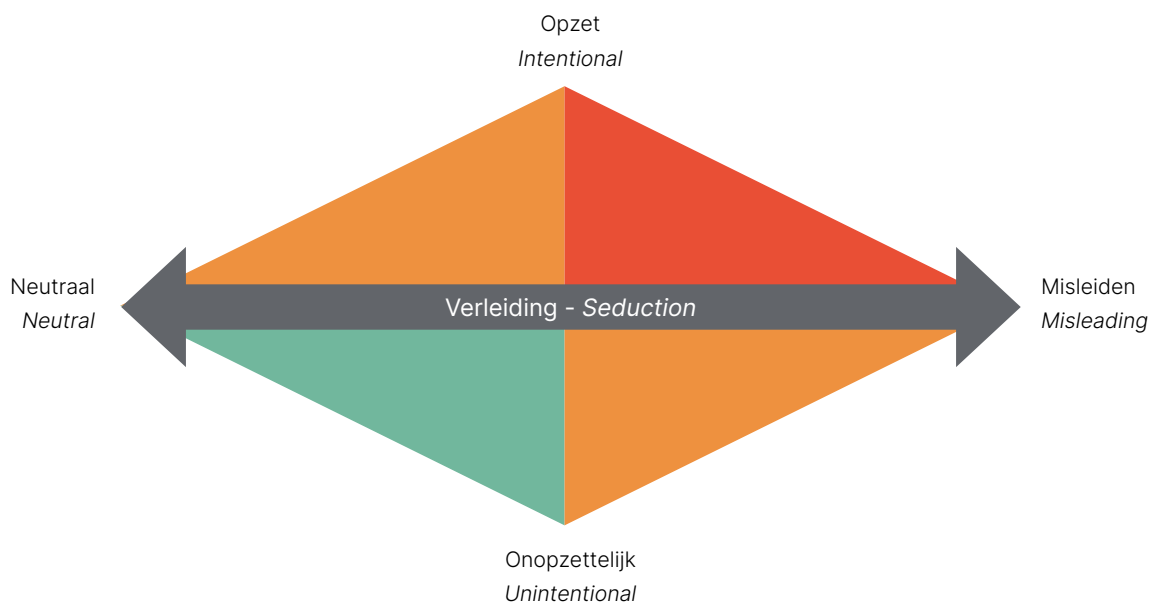
Producten of diensten promoten is toch geen fraude?

We spreken pas van fraude als er naast misleiding en onrechtmatig voordeel ook opzet in het spel is. Dit geldt ook voor ESG-fraude. De intentie van de opsteller is dus van belang. Echter, stakeholders kunnen ook misleiding ervaren als er geen opzet in het spel is. De intentie van de opsteller kan dus afwijken van de perceptie van de stakeholders. Omdat sprake is van zoveel verschillende stakeholders, met allerlei achtergronden en belangen, kunnen interpretaties van opstellers en stakeholders (onopzettelijk) uiteenlopen.

Natuurlijk is het voor de accountant wel relevant om te onderzoeken of sprake is van (indicaties van) opzet, aangezien dit onder andere spreekt tot de integriteit van management. Bij overtreding van wet- en regelgeving is dit ook verankerd in de controlestandaarden. Wat het bij ESG-fraude complex maakt, is dat niet iedere stakeholder dezelfde perceptie heeft. Dit wordt mede veroorzaakt doordat verschillende stakeholders verschillende thema's belangrijk vinden. Zo zal één stakeholder de diversiteit binnen een onderneming heel belangrijk vinden, en een andere vindt de manier waarop wordt omgegaan met leveranciers belangrijk.

Om bovenstaand concept meer inzichtelijk te maken hebben we een denkmodel uitgewerkt dat bestaat uit een aantal kwadranten. Dit model is opgebouwd langs de lijn van neutrale verslaggeving via verleiding naar misleiding. De perceptie van de stakeholders is hierbij van belang. Kan de stakeholder misleiding ervaren? Of is het duidelijk voor eenieder dat de onderneming zichzelf promoot en positieve kenmerking benadrukt en als het ware 'verleidt'. Hieraan is toegevoegd de dimensie van opzettelijk of onopzettelijk handelen. Hierbij staat de intentie van de opstellers en/of onderneming centraal. Benadrukt wordt voor deze dimensie dat geen schaal van toepassing is. Een beetje opzettelijk handelen kan niet. De handeling is opzettelijk of niet. Hierbij wordt aangesloten bij de wijze waarop accountants in het kader van de jaarrekeningencontrole het onderscheid maken tussen 'fouten' en 'fraude'. Volledigheidshalve wordt vermeld dat binnen het (straf)recht er wel verschillende gradaties van schuld bestaan. Het is aan de rechter om hier over te oordelen. In deze brochure wordt niet verder ingegaan op de gradaties van schuld.

Voorname zaken zijn samengevat in onderstaande figuur, wat een denkmodel is. Ter illustratie zijn ook enkele voorbeelden opgenomen.

- **Voorbeeld 1** [neutraal & groen]: ondernemingen die evenwichtig rapporteren over hun duurzaamheidsinspanningen of reclame maken over duurzaamheidskenmerken van hun producten, die toereikend kunnen worden onderbouwd. Voor stakeholders is het volstrekt helder dat de onderneming nadruk legt op positieve eigenschappen van de onderneming of het product, doch streeft naar neutraliteit. De stakeholders percipiëren geen misleiding.
- **Voorbeeld 2** [oranje – linksboven]: een onderneming maakt opzettelijk uitingen die bedoeld zijn om te 'verleiden' en er wordt geen neutraliteit nagestreefd. Denk bij een opzettelijke verleiding aan een bank die in reclame-uitingen de focus legt op de 'groene' bedrijven die zij financieren, terwijl grote vervuilers het merendeel van de lening-portfolio beslaan.
- **Voorbeeld 3** [oranje – rechtsonder]: er is sprake van onopzettelijke misleiding in het volgende voorbeeld. Een onderneming, die vanwege wangedrag van toeleveranciers (waar de onderneming niet van op de hoogte was en dat ook redelijkerwijs niet had kunnen zijn), van greenwashing wordt beschuldigd. Voorbeeld hiervan is Ikea die is **beschuldigd** van het verwerken van illegaal gekapt hout in haar producten. Uit **mediaberichten** blijkt dat Ikea enig wangedrag ontkent en tegelijkertijd de relatie met toeleveranciers heeft stopgezet.
- **Voorbeeld 4** [rood]: Meest sprekende voorbeeld hiervan is **Dieselmgate**, waarbij Volkswagen opzettelijk consumenten heeft misleid en wetten heeft overtreden om haar producten te verkopen. Maar ook het **Braziliaanse mijnbouwconcern Vale** is een goed voorbeeld. Vale beweerde in haar duurzaamheidsverslag dat haar stuwdammen waren geïnspecteerd en voldeden aan alle veiligheidseisen. De inspectierapporten waren gemanipuleerd en in 2019 brak de stuwdam wat leidde tot een humanitaire- en milieuramp.

Het denkmodel is gestoeld op het hebben van een professioneel-kritische instelling en het toepassen van professionele oordeelsvorming. Net als bij een verkeerslicht heeft de accountant een keuze, rij ik door of trap ik op de rem. Bij een groen- en roodlicht is de keuze vaak eenvoudig. Bij een oranje licht is oordeelsvorming nodig. Dit concept is verwerkt in bovenstaand denkmodel. De accountant zal op basis van professionele oordeelsvorming met name in de oranje gebieden moeten bepalen of de uiting of verantwoording nog acceptabel is of niet.

Professioneel-kritische instelling

Het hebben van een professioneel kritische instelling ('PKI'), is kortgezegd een houding die gekenmerkt wordt door (i) een onderzoekende instelling, (ii) alert zijn op omstandigheden die kunnen leiden tot afwijkingen en (iii) een kritische evaluatie van informatie (begrippenlijst HRA).

Toepassing van PKI is in alle fases van een jaarrekeningcontrole of assurance-opdracht bij duurzaamheidsinformatie van belang. Heeft de onderneming met voldoende diepgang een stakeholderdialoog gevoerd om materiële thema's te identificeren? Zijn de KPI's begrijpelijk voor alle stakeholders? Is een net-zero commitment verwerkt in de impairment analyse?

Daarnaast is het belangrijk dat de accountant PKI toepast ongeacht eerdere ervaringen met de organisatie of management. Dat een organisatie of management duurzaam ondernemen belangrijk vindt, betekent niet dat zij geen druk voelen wat kan leiden tot frauduleuze handelingen. Bij (beschuldigingen van) greenwashing zal de accountant juist PKI gebruiken ondanks een eventuele gedachte dat de klant niet aan greenwashing zou kunnen doen.

Bij de financiële verantwoording wordt het onderscheid gemaakt tussen afwijkingen als gevolg van fouten en die als gevolg van fraude. In het denkmodel is dit concept ook verankerd, via de dimensie opzettelijk versus onopzettelijk. De accountant past PKI toe bij de evaluatie van deze dimensie.

Professionele oordeelsvorming

Met name in de oranje gekleurde kwadranten zal de accountant professionele oordeelsvorming toepassen. Duurzaamheidsverslaggeving is nog een jong vakgebied en de gebruikers van duurzaamheidsinformatie zoals NGO's, zijn nieuwe partijen die geïnteresseerd zijn in de verslaggeving en het assurance-rapport daarbij. Juist in deze gevallen zal de accountant in de schoenen moeten treden van de stakeholders en zich moeten afvragen wat de gebruikersbehoefte is en of de verantwoording niet als misleidend gepercipieerd kan worden.

Professionele oordeelsvorming ziet kortgezegd toe op het maken van weloverwogen keuzes over de te treffen maatregelen in de omstandigheden van de assurance-opdracht. Het toepassen van professionele oordeelsvorming is van essentieel belang voor het op passende wijze uitvoeren van een assurance-opdracht.

Met name bij assurance-opdrachten bij een duurzaamheidsverslag waarbij een beperkte mate van zekerheid wordt verstrekt, kan het lastig zijn om te bepalen of een zinvol niveau van zekerheid verkregen kan worden. Met andere woorden, gaat het oordeel van de accountant aan de gebruikers vertrouwen geven rondom de duurzaamheidsinformatie en is dit duidelijk meer dan onbeduidend (3810N.A17)? De accountant zal professionele oordeelsvorming moeten toepassen om te bepalen of de geleverde mate van zekerheid toereikend is.

Is bij ESG-fraude ook sprake van een NOCLAR situatie?

ESG-fraude kan vanuit verschillende lenzen worden gezien. Een van de lenzen is de 'hardheid van de misleiding'. Er kan sprake zijn van een signaal van ESG-fraude of een vastgestelde wetsovertreding. Daarnaast kan sprake zijn van mogelijk misleidende informatie, waarbij noch een signaal noch een wetsovertreding is vastgesteld.

Signaal van ESG-fraude

Een signaal kan voortvloeien uit een vorm van maatschappelijke verontwaardiging. Het maatschappelijk verkeer reageert op een uiting of een claim van een onderneming. Als stakeholders zich misleid voelen, kan dit impact hebben op de reputaties van een onderneming. Denk hierbij aan de [rechtszaak](#) die rechtenstudenten aanspannen tegen Shell over (in hun ogen) misleidende reclames. Shell adverteerde dat voor 1 cent extra per liter de CO₂-uitstoot van hun tankbeurt volledig werd gecompenseerd met bosbehoud en boomaanplanten. De Reclame Code Commissie gaf de studenten gelijk, wat zorgde voor jurisprudentie dat boomaanplanten niet verrekend mag worden met CO₂-uitstoot. De Reclame Code Commissie liet daarbij zwaar meewegen dat Shell een absolute milieuclaim maakt zonder dat het die claim kan onderbouwen met verifieerbare en onafhankelijke bronnen (Vrije Universiteit, 2021). Wanneer een accountant constateert dat de klant soortgelijke claims maakt als Shell of constateert dat er sprake is van beschuldigingen van greenwashing, zal de accountant alert moeten zijn en mogelijk hierop acteren. Een signaal van ESG-fraude kan ook situaties van NOCLAR blootleggen. Er zijn diverse voorbeelden bekend waar NGO's en/of activisten (zoals [Client Earth](#)) gedetailleerd en uitputtend onderzoek doen naar het handelen van ondernemingen en overtredingen van wet- en regelgeving constateren.

Vastgestelde wetsovertreding

Het komt ook voor dat een rechter of toezichthouder, zoals de ACM, vaststelt dat er sprake is van misleiding. De accountant kan zijn werkzaamheden en implicaties voor het te vervaardigen rapport (controleverklaring of assurance rapport) dan aan de hand van de uitspraak bepalen, mits de juridische procedures tijdig zijn afgerond. In sommige gevallen duren deze procedures langer dan de opdrachtduur en zal een accountant op basis van de eerder benoemde professionele oordeelsvorming bepalen wat de gevolgen zijn voor de opdracht van de accountant. Het spreekt voor zich dat NV NOCLAR van toepassing is, ongeacht of werkzaamheden omtrent duurzaamheidsinformatie opgenomen zijn in de (controle)opdracht.

Mogelijk misleidende informatie

Bij mogelijk misleidende informatie of verslaggeving is NOCLAR lastiger vast te stellen voor een accountant. Er is geen concreet vermoeden noch is er sprake van een concreet vastgestelde wetsovertreding. Een andere reden is dat de maatschappelijke opinie over de jaren heen kan veranderen. Wat het maatschappelijk verkeer nu acceptabel vindt (groen of oranje gebied) kan schuiven (naar rood gebied). De toenemende snelheid van maatschappelijke ontwikkelingen, de ontwikkeling van (wetenschappelijke) kennis van duurzaamheid en de rol van sociale media daarbij, kunnen leiden tot een snel verschuivende sociale norm als het gaat om wat acceptabel is aan gedrag door bedrijven. Een voorbeeld van de verschuivende sociale norm ten aanzien van duurzaamheid is zichtbaar bij de Garanties van Oorsprong (hierna: GVO's) die aantonen dat energie duurzaam is ingekocht of CO₂-certificaten ingekocht voor compensatie van broeikasgasemissies. Het is al jaren gemeengoed om GVO's of CO₂-certificaten te gebruiken om de (eigen) broeikasgasemissies te compenseren, maar er is steeds meer kritiek op dit soort systemen. Daarom heeft de EU extra regels gesteld voor de term CO₂-neutraal als deze CO₂-neutraliteit is gebaseerd op de inkoop van CO₂-certificaten of GVO's.

Waarom fraude met duurzaamheidsinformatie?

De Europese Green Deal wetgeving versnelt het rapporteren van duurzaamheidsinformatie. Over 2024 zullen Europese beursgenoteerde oob's rapporteren over duurzaamheid op basis van de CSRD c.q. de ESRS-standaarden. Een jaar later zullen alle grote Europese vennootschappen deze rapportageplicht hebben. Accountants geven al assurance bij (delen van) duurzaamheidsinformatie. Dit zal vanaf rapportage over 2024 exponentieel toenemen. Zoals eerder uiteengezet in deze brochure ziet ESG-fraude toe op het (vaak positiever) rapporteren over duurzaamheidsprestaties dan is gerechtvaardigd. De vraag komt op waarom en hoe een onderneming of management dat zou kunnen doen. In gevallen dat fraude is vastgesteld, is vaak sprake van gebeurtenissen of omstandigheden die wijzen op een stimulans of druk om fraude te plegen of die een gelegenheid scheppen om te frauderen (frauderisicofactoren) (Standaard 240.12b en 3810N.A91). Voor de accountant die assurance zal verstrekken bij de duurzaamheidsinformatie is het van belang om deze gebeurtenissen en/of omstandigheden te identificeren en in te schatten of deze tot risico op ESG-fraude kunnen leiden. De inschatting van het management en de werkwijze om frauderisico's te identificeren en daarop in te spelen zijn daarbij van belang. Dit bespreekt de accountant ook met management (Standaard 3810N.48). Voornoemde zaken worden besproken binnen het opdracht team om frauderisico's en/of gebieden te identificeren (Standaard 3810N.42B/R, 46B/R). Hierna volgt een nadere toelichting op frauderisicofactoren aan de hand van de fraudedriehoek (Standaard 3810N.A91)

Stimulans of druk

Met de verhoogde maatschappelijke verwachtingen richting ondernemingen om duurzaam te presteren en de toenemende (Europese) wetgeving rondom duurzaamheidsonderwerpen neemt de druk bij ondernemingen toe. Druk om goede prestaties te laten zien aan diverse belanghebbenden van de onderneming. De gebruikersgroep van duurzaamheidsverslagen kan breder zijn dan de gebruikersgroep van de financiële verslaggeving. Die belanghebbenden kunnen de bekende belanghebbenden als aandeelhouders of financiers zijn, maar ook klanten, medewerkers, overheden of de maatschappij in brede zin. Deze en andere stakeholders richten zich op de voor hen relevante duurzaamheidsonderwerpen en kunnen daarbij de lat voor ondernemingen om (goed) te presteren ten aanzien van deze onderwerpen hoog leggen. Ondernemingen zullen daarom in toenemende mate moeten laten zien wat hun ESG-prestaties zijn op een verscheidenheid aan duurzaamheidsonderwerpen. We zien die druk toenemen op meerdere manieren, zoals de vraag van Milieudefensie aan 25 grote bedrijven om een goed klimaatplan op te stellen (Pols, 2022), de klimaatzaak tegen Shell en de slechte arbeidsomstandigheden van het bagagepersoneel op Schiphol¹. Door die groeiende importantie neemt de druk toe om doelen te stellen, deze te realiseren en prestaties te overleggen die stakeholders van jou als onderneming verwachten of zelfs deze verwachtingen te overtreffen. Dit werkt mogelijke fraude in de hand.

Naast druk vanuit stakeholders om positief te rapporteren over de eigen duurzaamheidsprestaties, komt tegenwoordig voor dat de bonussen van management afhankelijk zijn van duurzaamheidsprestaties of dat de hoogte van de rente bij een banklening is gekoppeld aan ESG-indicatoren. Daarnaast komt het voor dat als ondernemingen niet aan

¹ Arbonormen bagagepersoneel Schiphol jarenlang overschreden, deel heeft gezondheidsklachten (nos.nl)

duurzaamheidseisen voldoen die zijn gesteld door leveranciers en/of afnemers zij mogelijk geen zaken meer met hun willen doen. Dit alles verhoogt de prikkels om te frauderen met duurzaamheidsinformatie.

Dit lijken abstracte voorbeelden, maar niets is minder waar. Zo was onlangs te lezen dat ING Duitsland alleen cliënten accepteert die voldoende kunnen uitleggen hoe zij gaan verduurzamen. Voor Microsoft is al jaren geleden de bonus van het management (deels) gebaseerd op ESG-prestaties.

Gelegenheid

Er zijn diverse complicerende factoren bij het rapporteren over duurzaamheidsinformatie, waardoor een organisatie bedoeld of onbedoeld misleidend kan rapporteren. Complicerende factoren die gelegenheid geven tot het plegen van ESG-fraude zijn onder andere:

- De rapportage raamwerken zijn in een groot aantal gevallen nog jonge raamwerken waar relatief veel ruimte voor interpretatie aanwezig is. Dit maakt de bewegingsvrijheid van de opsteller van ESG-informatie ruimer dan bij de raamwerken voor financiële informatie. Dit bemoeilijkt de discussie tussen de opsteller en de controleur. Er is daarnaast ook weinig jurisprudentie aanwezig en zijn er ook (nog) geen algemeen geaccepteerde interpretaties van de standaarden in de raamwerken, hetgeen deze discussie niet vereenvoudigt. Om de bewegingsvrijheid te beperken en het risico op ESG-fraude te verkleinen is een leidraad nodig. Voor de milieu-impact komt naar verwachting in 2024 de EU Green Claims Directive uit waarin minimale onderbouwingseisen staan waar duurzaamheidsclaims gerelateerd aan de milieu impact van producten aan moeten voldoen.
- Informatiestromen zijn beperkt voorzien van interne beheersingsmaatregelen en de beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn, zijn vaak onvolwassen van aard. Dit maakt dat het lastig is om grip te krijgen en houden op de informatiestroom. In de gevallen waarbij ESG-informatie ook nog eens uit de waardeketen moet komen is het beheersen van de ESG-informatie en het vaststellen van de betrouwbaarheid nog complexer.
- Er is beperkt sprake van een overkoepelende ESG-administratie, vaak is er sprake van losstaande administraties van ESG-informatie waarbij er maar beperkt verbanden gelegd kunnen worden tussen de separate ESG-informatiestromen. Softwareleveranciers hebben de handschoenen opgepakt om te komen tot ondersteunende software maar lopen tegen de omvang en complexiteit van de materie aan. Dit maakt dat ondernemingen gedwongen worden om ook te kijken naar losse applicaties om ESG-data vast te leggen.
- Bij ESG-informatie ontbreekt soms het tegengesteld belang (bijvoorbeeld door het ontbreken van dubbel boekhouden) wat de accountant beperkt in het vaststellen van de betrouwbaarheid van de informatie. Als voorbeeld: Alle partijen in de waardeketen hebben belang bij een zo laag mogelijke CO2 uitstoot, het vaststellen van de volledigheid van deze informatiestroom is daarmee uitdagend.
- Er is geen tot beperkte historische of branche data aanwezig wat cijfer-analytische werkzaamheden lastig maakt als controle- of intern beheersingsmiddel. E, S en G datapunten houden beperkt met elkaar verband waarbij er ook geen sprake is van een uniforme meeteenheid (Euro/Dollar) voor al deze datapunten.
- ESG-rapportage vraagt andere en specifieke competenties. Het gaat hierbij niet alleen om het hebben van kennis rondom de ESG-regelgeving maar ook kennis van specifieke thema's zoals CO2, biodiversiteit en mensenrechten. Deze kennis is niet altijd toereikend intern aanwezig.

Instelling en rechtvaardiging

De rationalisatie wordt gevoed doordat veel ondernemingen vooral positief nieuws willen melden. Branchegenoten zullen mogelijk geneigd zijn dit gedrag te kopiëren en willen niet achterlopen. Ook zij zullen dan met name positieve berichten verspreiden. Een onderneming kan vinden dat het duurzaamheidsverslag een positief beeld moet geven omdat zij veel kleine duurzame initiatieven heeft zoals zonnepanelen of de activiteiten van een Foundation. In werkelijkheid kan het zijn dat de onderneming weinig doet om haar kernactiviteiten te verduurzamen en haar negatieve impact te verkleinen, maar dit niet (transparant) rapporteert omdat zij een positief beeld wil laten zien.

Hoe beïnvloedt het ESG-frauderisico mijn werk als accountant?

Is het de bedoeling dat ik de tomaten in de supermarkt test op pesticiden?

Het terrein van verslaggeving rondom duurzaamheidsinformatie is relatief nieuw en bevat nog veel ruimte voor interpretatie. Ook kun je als organisatie op papier duurzaam zijn, maar de werkelijkheid kan anders zijn. Er zijn namelijk situaties waarbij de informatie kan kloppen, maar het algehele beeld alsnog niet deugt. Het verstrekken van assurance bij duurzaamheidsinformatie is eveneens relatief nieuw. Desondanks wordt er vanuit de maatschappij wel verwacht dat zowel ondernemingen als accountants hun verantwoordelijkheid nemen als het gaat om correcte en betrouwbare duurzaamheidsrapportage, zo blijkt onder meer uit een brief van Milieudefensie in 2021 aan de 29 grootste vervuilers en een brief aan de Big 4 accountantskantoren in 2022.

Voor wat betreft de assurance opdracht zijn er enkele zaken waar de accountant zich bewust van kan zijn.

- Een deel van de gebruikers (zoals NGO's en gedupeerden) van de duurzaamheidsinformatie zullen zich focussen op specifieke onderwerpen. Zij beschikken mogelijk over diepgaandere kennis over dat onderwerp dan de accountant. Verder spreekt de accountant een taal die gebruikelijk is in de financiële wereld maar minder bekend is in de wereld van niet-financiële informatie. Ook het concept 'redelijke mate van zekerheid' en 'beperkte mate van zekerheid' kan voor een deel van gebruikers nog niet helemaal duidelijk zijn. Al met al een gevaarlijke cocktail van verschillen die kan zorgen dat de verwachting die de gebruiker heeft van de prestaties van de accountant afwijkt van wat de accountant daadwerkelijk levert.
- Daarnaast speelt materialiteit een rol. De accountant zal bepaalde afwijkingen in de verantwoording accepteren als deze niet-materieel² zijn. Bestaande assurance standaarden kennen nog geen dubbele materialiteit-principe zoals de CSRD³, wel kwantitatieve en kwalitatieve kenmerken. Het maatschappelijk verkeer zal dit mogelijk niet accepteren of begrijpen. Dit is soms ook het geval bij de (reguliere) jaarrekeningcontrole. Neem Rabobank als voorbeeld. Onlangs verscheen in Het Financieele Dagblad een [artikel](#) waarin werd gesteld dat Rabobank honderden illegale ontbossers in Brazilië financierde. Volgens het artikel heeft Rabobank 40.000 Braziliaanse boeren één of meer leningen verstrekt, waarvan 753 leningen aan 326 boeren met ontbossingsembargo. Dit impliceert dat 0,8% tot 1,9% van de door Rabobank gefinancierde boeren een ontbossingsembargo heeft. Is dit materieel voor de accountant? Is iedere lening – hoe klein ook – onacceptabel? Of volstaat een adequate toelichting rondom interne procedures van de bank en de risico's van het verstrekken van leningen aan Braziliaanse boeren?

² De accountant bepaalt op basis van een vooraf bepaalde materialiteit of de gedetecteerde afwijkingen dusdanig materieel zijn dat zij mogelijk de besluitvorming van de gebruiker zouden beïnvloeden als de afwijking aangepast zou zijn weergegeven. Over het algemeen zullen geconstateerde afwijkingen overigens door de rapporterende organisatie worden gecorrigeerd.

³ <https://www.nba.nl/tools-en-ondersteuning/publicaties/2023/stappenplan-dubbele-materialiteitsanalyse-csrd/>

Wat mag je wel verwachten van de accountant? Ter illustratie een volgend fictief voorbeeld. Voor een supermarkt is de verkoop van biologische producten een materieel thema en de supermarkt rapporteert een KPI over het aantal verkochte biologische producten. Daarnaast bevat het bestuursverslag diverse tekstclaims rondom de verkoop van biologische producten. De accountant verstrekt beperkte mate van zekerheid bij de duurzaamheidsinformatie. Moet de accountant een deelwaarneming doen op de aanwezigheid van pesticiden op de tomaten in de supermarkt? Nee, de verwachting is niet dat de accountant met een test-kit en wattenstaafjes willekeurige supermarkten zal binnenlopen. De verwachting is wel dat de onderneming verregaande interne beheersingsmaatregelen heeft opgezet om de getrouwheid van de KPI inzake tekstclaims te borgen. De accountant zal inzicht verkrijgen in deze beheersmaatregelen. Ook zal de accountant analytische werkzaamheden uitvoeren. Hoe belangrijker de KPI en tekstclaims zijn voor de onderneming en/of stakeholders, en afhankelijk van risico-inschatting van de accountant, hoe groter de diepgang en omvang van zijn werkzaamheden die door de accountant worden bepaald. Is dit een hoog-over gesprek over de procedure? Of is een gedetailleerd begrip noodzakelijk?

Waar moet ik als accountant op letten om ESG-fraude te ontdekken?

De accountant heeft een goed begrip nodig van de impact van de complicerende factoren bij duurzaamheidsverslaggeving en frauderisicofactoren zoals beschreven in [Waarom fraude met duurzaamheidsinformatie](#). Dit vormt de basis voor het identificeren van ESG-frauderisico's en/of frauderisicogebieden.

Enkele attentiepunten.

Attentiepunt 1: In generieke zin kan het stellen van targets en KPI's een ongewenst effect hebben op het gedrag van de medewerkers. Daarbij komt dat sommige targets of KPI's meer vatbaar zijn voor manipulatie dan andere. Als voorbeeld: een [Amerikaanse bank](#), die als doel had het creëren van meer diversiteit op de werkvloer. De KPI had betrekking op het aantal sollicitanten uit een minderheidsgroep per vacature. De bank wordt ervan beschuldigd nep sollicitatiegesprekken te houden met sollicitanten uit een minderheidsgroep. Momenteel loopt nog een zogenoemde class action lawsuit tegen de bank aangespannen door aandeelhouders van de bank, naar aanleiding van daling van de aandelenprijs van de bank toen de beschuldiging in de media kwam.

Attentiepunt 2: De KPI's en datapunten vormen de input voor de ESG-verantwoording. Deze datapunten komen uit de ESG-administratie van de onderneming en uit databronnen van derde partijen. Deze databronnen zijn mogelijk niet voorzien van interne beheersingsmaatregelen om de kwaliteit van de data te waarborgen. Met name in een (lange) waardeketen is de betrouwbaarheid van deze ESG-data ingewikkeld. Dit staat nog los van derde partijen die mogelijk moedwillig onjuiste of onvolledige data verstrekken aan de onderneming. De manier waarop de accountant zekerheid verkrijgt rondom data kan een uitdaging vormen.

Attentiepunt 3: Voortbordurend op attentiepunt 2, hoeveel grip heeft een onderneming eigenlijk op de waardeketen? Deze vraag is relevant omdat ondernemingen zich in steeds mindere mate kunnen verschuilen achter het feit dat zij slechts inkopen bij een partij en ervan uitgaan dat de leverancier het wel goed doet. Denk hierbij aan Nomad Foods, de producent van onder meer Iglo vissticks. In [2023](#) blijkt dat deze vissticks vis bevat van de Chinese visserij die gebruik maakte van Oeigoerse dwangarbeid.

Attentiepunt 4: Het kan voorkomen dat ondernemingen bewust niet duurzaam opereren. Dit hoeft niet fout te zijn, mits dit goed is toegelicht en dat de daaraan verboden risico's helder zijn beschreven. Denk hierbij aan een NGO die opereert in een conflictgebied en steekpenningen betaalde om toegang te krijgen tot dat gebied. Of een kledingproducent met fabrieken in Azië waarbij de producent periodiek controles uitvoert op de arbeidsomstandigheden, maar jaarlijks overtredingen constateert. Deze overtredingen worden direct geadresseerd door de kledingproducent.

Wat is de link met bestaande regelgeving?

De afgelopen jaren is er steeds meer internationale en nationale wet- en regelgeving gekomen ten aanzien van duurzaam ondernemen, waaronder het rapporteren hierover. ESG-fraude en specifiek Greenwashing is één van de overwegingen die door de wetgever wordt benoemd om tot wetgeving over te gaan, zodat consumenten en gebruikers beslissingen baseren op betrouwbare informatie.

Om enige structuur aan te brengen in de verschillende soorten wet- en regelgeving kan aan de volgende indeling zoals opgenomen in onderstaande tabel worden gedacht. Let op: dit is geen uitputtend overzicht van alle wet- en regelgeving ten aanzien van ESG-fraude. Deze tabel bevat links naar de desbetreffende wetten en regels.

Wet- en regelgeving ten aanzien van ESG-fraude	
Duurzaam gedrag van organisaties	Vermarkten van producten en diensten
<p>Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CS3D, CSDDD)</p> <p>Wet Kinderarbeid</p> <p>Wet toelating terbeschikkingstelling van arbeidskrachten - concept</p> <p>Wet CO2-heffing industrie</p> <p>Regeling voor uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV)</p>	<p>Green Claims directive – concept</p> <p>Green Bonds Standard</p> <p>AFM Leidraad Duurzaamheidsclaims</p> <p>ACM Leidraad Duurzaamheidsclaims</p>
Duurzaamheidsverslaggeving	Accountants en omgang met fraude
<p>Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)</p> <p>Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)</p> <p>EU Taxonomy</p> <p>GRI Standards</p> <p>IFRS Sustainability Disclosure Standards</p>	<p>Verordening Gedrags- en Beroepsregels Accountants (VGBA)</p> <p>Nadere Voorschriften Controle- en overige standaarden:</p> <p>Standaard 3000A, 3410 en 3810N</p> <p>Standaard 240 en 250</p> <p>Nadere Voorschriften NOCLAR</p> <p>ISSA 5000 (approved concept)</p> <p>IAASB Extended External Reporting Guidance</p>

Uitleg van kleuren: **Groen** = EU regelgeving, **Blauw** = Nederlandse regelgeving, **Oranje** = internationale regelgeving

Hierna wordt ingegaan op de rol van de toezichthouders met betrekking tot het vermarkten van producten en diensten. In de brochure wordt niet nader ingegaan op de overige drie categorieën, aangezien de brochure niet als doel heeft een nadere uitleg te geven over de toepassing van regelgeving, of om regelgeving (wetten, verordeningen en nadere voorschriften) in onderling verband te plaatsen.

De toezichthouder heeft een belangrijke rol op het gebied van het voorkomen en reguleren van ESG-fraude. Er is een onderscheid te maken tussen Europese toezichthouders en Nederlandse.

De Europese toezichthouders, ook wel aangemerkt European Supervisory Authorities betreffen:

- ESMA (European Securities and Markets Authority) – Europees toezicht op EU financiële markten.
- EBA (European Banking Association) – Europees toezicht op EU banken
- EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) – Europees toezicht op verzekerings- en pensioensector

In de Europese context nemen de toezichthouders hun rol uitermate serieus, zoals blijkt uit bijgaand citaat van de European Supervisory Authorities:

“The ESAs understand greenwashing as a practice where sustainability-related statements, declarations, actions, or communications do not clearly and fairly reflect the underlying sustainability profile of an entity, a financial product, or financial services. This practice may be misleading to consumers, investors, or other market participants.”

The ESAs also highlight that sustainability-related misleading claims can occur and spread either intentionally or unintentionally and in relation to entities and products that are either under or outside the remit of the EU regulatory framework.

The National Competent Authorities (NCAs) and the ESAs are, therefore, working to meet expectations from stakeholders to ensure consumer and investor protection and market integrity and maintain a trusted environment for sustainable finance. Given the integrated nature of the financial system, the ESAs will be working in a coordinated manner to address greenwashing (European Banking Authority, 2023).

ESMA heeft een [uitgebreid onderzoek](#) gedaan naar greenwashing, met als belangrijke conclusie dat het de verantwoordelijkheid van ondernemingen is om onderbouwde duurzaamheidsclaims op te stellen en duurzaamheidsinformatie te communiceren die eerlijk, duidelijk en niet misleidend is.

De Nederlandse toezichthouders betreffen onder meer de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en Autoriteit Financiële Markten (AFM). Beide toezichthouders zijn actief als het gaat om adresseren van greenwashing. Zo publiceerde de AFM onlangs het rapport [CSRD: Geen tijd te verliezen](#) en 10 navigatiepunten voor CSRD: dubbele materialiteit (link: <https://www.afm.nl/nl-nl/sector/actueel/2024/juli/tien-navigatiepunten-csr-d>). De AFM zal na definitieve implementatie van CSRD in de Nederlandse wet ook toezicht houden op de duurzaamheidsverslaggeving opgesteld door Organisaties van Openbaar Belang en toezicht houden op de assurance van duurzaamheidsverslaggeving voor alle grote ondernemingen.

De ACM heeft diverse ondernemingen al op de vingers getikt vanwege [greenwashing](#).

Toezichthouders hebben als taak om voor (duurzame) producten, diensten en ondernemingen een eerlijke markt te creëren, zodat de consument een geïnformeerde keuze kan maken. Hierbij is het goed onderscheid te maken tussen regelgeving voor financiële instellingen en regelgeving voor andere organisaties. Zowel de Autoriteit Consument en Markt als de Autoriteit Financiële Markten hebben een Leidraad Duurzaamheidsclaims uitgebracht.

De [leidraad van de ACM](#) bevat bruikbare aanwijzingen van de ACM om misleidende informatie te voorkomen door organisaties, en bestaan uit de volgende vijf vuistregels:

Vuistregel 1: Gebruik juiste, duidelijke, specifieke en volledige duurzaamheidsclaims

Vuistregel 2: Onderbouw duurzaamheidsclaims met feiten en houd ze actueel

Vuistregel 3: Maak eerlijke vergelijkingen met andere producten of concurrenten

Vuistregel 4: Beschrijf toekomstige duurzaamheidsambities concreet en meetbaar

Vuistregel 5: Zorg dat visuele claims en keurmerken behulpzaam zijn voor consumenten en niet verwarrend

Ook de leidraad Duurzaamheidsclaims van de AFM bevat een handige norm waar eerlijke duurzaamheidsclaims aan moeten voldoen. Een eerlijke duurzaamheidsclaim is:

1. Juist, representatief en actueel
2. Concreet en goed onderbouwd
3. Begrijpelijk, passend en vindbaar

De ACM-vuistregels en AFM-leidraden kunnen ook als leidraad door accountants worden gebruikt om misleidende duurzaamheidsclaims te kunnen detecteren. Eveneens kan de accountant gebruik maken van de kwalitatieve kenmerken van informatie, zoals beschreven in Bijlage B van ESRS1.

Bibliografie

Autoriteit Consument en Markt. (2022, oktober 10). Toezegging Vattenfall duurzaamheidsclaims energie. Opgehaald van Autoriteit Consument en Markt: <https://www.acm.nl/nl/publicaties/toezegging-vattenfall-duurzaamheidsclaims-energie>

Autoriteit Consument en Markt. (2023, november 3). Over de AFM. Opgehaald van Autoriteit Consument en Markt: <https://www.acm.nl/nl/organisatie/onze-organisatie/de-autoriteit-consument-en-markt>

Autoriteit Financiële Markten. (2023, maart 30). CSRD: Geen tijd te verliezen. Opgehaald van Autoriteit Financiële Markten: <https://www.afm.nl/nl-nl/sector/actueel/2023/maart/grote-stappen-nodig-duurzaamheidsinformatie-jaarverslag>

de Freitas Netto, S. V., Sobral, M. F., Ribeiro, A. R., & da Luz Soares, G. R. (2020, februari 11). Concepts and forms of greenwashing: a systematic review. Environmental Sciences Europe.

European Banking Authority. (2023, juni 01). ESAs present common understanding of greenwashing and warn on related risks. Opgehaald van European Banking Authority: <https://www.eba.europa.eu/esas-present-common-understanding-greenwashing-and-warn-related-risks>

European Parliament. (2024, februari 2024). Empowering consumers for the green transition. Opgehaald van Legislative Observatory European Parliament: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0092\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0092(COD)&l=en)

Europees Parlement. (2024, januari 17). Een halt toeroepen aan greenwashing: hoe de EU groene claims reguleert. Opgehaald van Onderwerpen - Europees Parlement: <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20240111STO16722/een-halt-toeroepen-aan-greenwashing-hoe-de-eu-groene-claims-reguleert>

Futerra sustainability communications. (2008). The greenwash guide. Opgehaald van We are Futerra: <https://www.wearefuterra.com/thinks/the-greenwash-guide>

Plastic Soup Foundation. (2022, april 14). Ahold Delhaizes plastic policy has improved but still falls short. Opgehaald van Plastic Soup Foundation: <https://www.plasticsoupfoundation.org/en/2022/04/ahold-delhaizes-plastic-policy-has-improved-but-still-falls-short/>

Pols, D. (2022, januari 13). Brief aan grote vervuilers: dit verandert alles. Opgehaald van Milieudefensie: <https://milieudefensie.nl/actueel/brief-klimaatplan-grote-vervuilers>

UL Solutions. (2024, februari 29). Sins of greenwashing.

Opgehaald van UL Solutions: <https://www.ul.com/insights/sins-greenwashing>

Visser, S. e. (2023, nr. 2). Ondernemen met oog voor mens, milieu en maatschappij: van nobel streven tot witwassen. Tijdschrift voor bijzonder strafrecht & handhaving, pp. 69-75.

Vrije Universiteit. (2021, augustus 27). Studenten tonen misleidende reclame Shell aan.

Opgehaald van VU Nieuws: <https://vu.nl/nl/nieuws/2021/rechtenstudenten-tonen-misleidende-reclame-shell-aan>

Wolfe, D. T., & Hermanson, D. R. (2004, december). The fraud diamond: considering the four elements of fraud.

Opgehaald van Digital Commons of Kennesaw State University: <https://digitalcommons.kennesaw.edu/cgi/view-content.cgi?article=2546&context=facpubs>

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
Postbus 242
2130 AE Hoofddorp

T 088 4960 301
E nba@nba.nl
I www.nba.nl